Lutsyk, I. IA.
Ne Kleny

PG
3948
L893N4
1917

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

НЕ КЛЕНИ!

Образ з житя народа в однім акті.

Написав

РОМАН СУРМАЧ.

ЦІНА 10 ЦЕНТІВ.

1917.
З друкарні „Свободи“ 83 Grand St.,
Jersey City, N. J.

NE KLENY

НЕ КЛЕНИ!

ОБРАЗ З ЖИТЯ НАРОДА В 1. АКТІ.

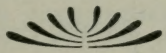

Написав

РОМАН СУРМАЧ.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Ціна 10 центів.

1917.

З друкарні „Свободи", 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

PG
3948
L893N4
1917

ОСОБИ:

Стефан, господар, літ 60, старий, знемощілий, трохи дитинний.

Анна, друга його жінка, літ 45.

Петро, син Анни з першого подружа, літ 16.

Марта, дочка Стефана з першого подружа, літ 18.

Химка, сусїда.

Яцко, сусїд.

Діє ся в хатї Стефана.

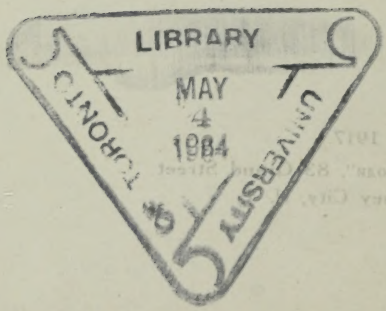

СЦЕНА I.

(Марта сидить під вікном і шиє. Петро сидить коло скрині, підперши ся ліктями).

Петро: Я тобі кажу, ти не пащекуй до мене! Диви ся, яка цяця! Вона до мене... А як я скажу мамі, то попамятаєш ти жидівський шабас.

Марта: Чого ти чіпив ся мене Петре? Я тобі нічого злого не роблю, а ти ганьбиш мене так тяжко.

Петро: Диви: нічого ніби не знає! А хто прискаржив татови, що я виніс сокиру до коршми. Га? може не ти, що? А хто сказав за тоту чвертку вівса, а за тоті околоти? Може не казалась старому? Грім би його і тебе побив!

Марта: Петре, що ти говориш такого! Сеж мій отець, сеж чоловік твоєї мами, а твій вітчим, таж ти їш його хліб...

Петро: А подавили би ся ви своїм хлібом!... Богачі, латані діри на старій кожушині мають!

Марта: Ой не клени, не клени Петре? Досить проклонів чує тота хата. Давнійше, за покійної мами був у нас мир і тишина була, а тепер справдішне пекло...

Петро: Як тобі зле, то іди до мамунї! Старий Танаско за дві шустки викопає яму і будеш з мамунею землю їсти. А тепер зась тобі до того, що в хатї дієть ся! розумієш?

(За сценою чути голос Стефана): Петре! Петре! гей чуєш? ходи швидше до стодоли.

Петро: Чую, чую, ще не позатикало (встає). Певно сїчки різати! Нема дурних, нехай старий сам тягне. Абим ся мав живцем в землю запасти, а сїчки різати не буду (виходить).

СЦЕНА II.

(Марта сама). Боже мій Боже, що дієть ся в тій хатї! Від рана до ночи страшні проклони, аж образи сьвяті від них почорнїли. Мама клене, Петро клене і диво, що грім небесний не вдарить в тоту хату. А прецїнь инакше тут було за небішки мами. Нї гамору, нї крику, нї сварнї. Тиха, щира, набожна молитва, або і пісня. І Бог благословив всяким добром. А нинї? Пекло в хатї, якась содома... Тато ледви вже ходять, а мачоха єще душу з них виганяє своїми проклонами! О гірко, гірко жити на тім сьвітї...

(За сценою чути голос Анни): Ходїть, кумо, зайдїть до хати, я тілько загляну, тай пійдемо до вас!

(За сценою голос Химки): А ось дивіть, а курки Дацинї в вашім городї...

Анна: Аби виздихали! А гуш, а гуш, аби вас винесло, аби вам чорт губи поскручував... А гуша на... аби вас...

Марта: От таке від рана до ночи — вічно тесаме діеть ся!

СЦЕНА III.

(Входять Анна і Химка).

Анна: Ти дівко що, не маєш ока, поглянути за курми, що? Бодай тя грім побив з ясного неба... Розпаношила ся, сіла, шиє як яка пані, або жидівка. Абись сьвіта була не бачила! Дивіть, ще за таку відьму Дацю буду ганьбу мала.

Химка: А такой так! А то вам, Даця то зілечко раз зілечко, а писочок доперва...

Анна: Коби вона осліпла на обоє очи та відьма, коби як сьвічка скапала...

Марта: Мамуню, та не кленіть...

Анна (люто). Що ти сьмієш до мене відзивати ся? Аби тя покрутило, ти чортове насінє. Дивіть! но, дивіть! З хати мені, іди курий пантрувати, бо тобі тут коси обсмикаю. А диви на неї! (Марта з плачом виходить).

СЦЕНА IV.

(Ті самі без Марти).

Химка: Дивіть, яке то вам подуфальне...

Га, вона тут ґаздиня на своїм „посєдзеню" сидить!

Анна: Коби їй горлом вилїзло воно! Отом собі сьвіт завязала. Пійшла в друге за старого пса-діда, і тепер таке щеня до мене гаву роззявляє. Завязалам собі сьвіт і своїй дитинї...

Химка: Табо кумо гріх таке казати. Кождий знає, що вийшлисьте з бідоти, от хоть би я... а тепер ґаздуєте при повній мисцї.

Анна: Коби так ваші дїти здорові були, як я ґаздую! Що ся напрошу старого, перепиши половицю ґрунту на мого Петра, анї чути не хоче. Каже: еще не вмираю, час на тоє. А все через тоту навіджену, бодай вона рік конала і за мою кривду згадувала.

Химка: То все так, кумо, хлопови перша жінка все милїйша — а друга то вже як помело!

Анна: Земля щоб її кости викинула на верх! Або я йому лиха, чи що? А що насварю на дївку, або там і покалатаю, то за те я слюбовала її на маму. Не насварити, то щоби з дївки вийшло?...

Химка: А певно! Ось видите кумо, моя мамуня — дай її Боже царствонько небесне — то бувало мене таки і коромеслом вдарили, або і праником і то в саме тїмя. А все на добре навчали і навчили, нїхто не сьмів на мене нїчого злого сказати, бо нїчо не показало ся на менї. А потім як служилам у Ґедайли за мамку, тямлю, ще дївкою тодї булам — а мамуня шинкували все в шабас в його тата, то раз за бездур-

но так мене скарали, щом синці цілий місяць носила. Такой так, сьвята правда!

Анна: Бо то видите є ріжні діти: і добрі і лихі. Ось мій Петрусь то дитина, що тілько до серця пригорнути. Таке поцтиве, таке добре, як би з образа знятий. А тут всі на него тай на него!

Химка: Звичайно — вітчим серця не має.

Анна: От колисьточки. Петро, звичайно з пустоти, зі збитків заніс до Йося чвертку вівса, а старий на него: „а гріх, а не ладно, а образа Божа". Аж як не розсерджу ся: „а сказивбись ся старий бовдуре, що то, вже дитині пожартувати не можна, що?"

(За сценою чути голос Стефана): Та ходи же Петре, живо!

(За сценою Петро: А що вас за хороба напала, не видите що іду!

Анна: Видите, орати хоче моєю дитиною, як чорним волом — аби не діждав, старий вовк завтрішного вечера. Таке то кумо що дня іде...

СЦЕНА V.

(Ті самі — входить Стефан).

Стефан: А ти жінко вже не фольґуй свому паничеви, бо гріх неробі їсти давати.

Анна: Що? вже тя скаженина напала? Жаль тобі, що хлопець ще не переломив ся від

роботи? Пантруй твою цяцю! — щоб вона не діждала хліба сьвятого вкусити!

Стефан: Цить, жінко, не зневажай Господа Бога і сьвятих Його образів. Не клени, бо Господь Бог тяжко за те скарає!

Анна: Диви, який єґомость, місіонар з него! Навчає як з книжки. А може ще парастас відправиш, щоб чорти скорше задзвонили тобі вічную память!...

СЦЕНА VI.

(Ті самі — входить Петро).

Петро: Мамуню, що ви сказилисьте ся, чи що? Вже полуденок, а ви не затопили ще в печи. Та я їсти хочу!

Стефан. Петре, не годить ся так до матери говорити.

Петро: Овва, годить ся або ні; а як їсти ся хоче, то нема за що дбати (сідає на лавку).

Стефан: Слухай Анно, ось тобі тут десятка, що кум Андрей віддали нині. Сховай до скрині, буде на податок, а ключ сховай за образ. А я пійду ще з копу змолотити. Ходи Петре, не лінуй ся!

Анна: Та нехай дитина відпічне... На панськім не робить, тілько на своїм (глядить в вікно). Гей, Марто, Марто, аби тя ялиця побила десь забігла певно на хати, людий обмовляти.

Химка: Звичайно молоде, пусте!...

Анна: Але до миски не пусте. І дивіть но ся, де її мара винесла... бодай тя...

Стефан: Тихо, вже цить! Я післав Марту за тютюном до крамниці.

Анна: То іди сам курки вижени! не лінуй ся, іди... (Стефан виходить).

СЦЕНА VII.

(Ті самі без Стефана).

Анна (відчиняє скриню, кладе там десятку, зачиняє, пряче ключ за образ).

Петро: Мамо, дайте на тютюн!

Анна: Сказив ся хлопчище, а я де маю гроші?

Химка: Та дайте кумо! Не жалуйте, та-ж ваша кров прецінь!

Анна: Не маю кумонько, не маю ані нового!

Петро: Аби хто так здоровий був, що не маєте. Аво тато дали тепер гроші...

Анна: Та то на податок кажу тобі, на податок, чуєш навіджений! Ходіть кумо, позичите мені великого горшка, треба голубців зварити. (До Петра): А ти іди до комори, возьми собі хліба і сала, а не їдж на очах старому, бо знов воркотіти стане.

(Химка і Анна виходять).

СЦЕНА VIII.

(Петро сам).

Петро: Не хочете дати на тютюн, то я сам собі возьму. Овва, що менї зроблять? Стануть сварити, а менї то байдуже! (Бере ключ, відчиняє скриню і бере одного ринського). Тепер пійду, купю тютюну, а решту сховаю на вищі в стайнї, завтра неділя, буде на музику. Не хочу я анї хлїба, анї сала, пійду до Мотя, там в алькири смикну одну або другу чарку... А то покарала мене мамуня! Не дали на скрутїль, а я маю скілько хочу. Бодай тебе, як той каже, ясна холєра притисла з бідою!...

СЦЕНА IX.

(Петро і Стефан).

Стефан: Петре, а бій ся Бога, ходи, поможи молотити, таж гріх день гаяти цїлий.

Петро: Та зараз, тілько пійду хлїба вкушу і водиці напю ся. (Вибігає).

СЦЕНА X.

(Стефан сам).

Стефан: А то пустий хлопчиско, що пустий то пустий. Анї до роботи, анї до церкви — же то не ладно таке. А баба тілько клене а клене! Кажу: дай спокій, не гнїви Бога, де там,

вона своє завсїгди. Ну, звичайна річ — довгий язик, короткий розум. Але гріх завсїгда грі-хом...

СЦЕНА XI.

(Входить Марта).

Марта: Татуню, а мама де?

Стефан: Не знаю де, мабуть з Химкою пій-шла. (Бере тютюн від неї і набиває люльку). Або вона скаже, куда іде? Робота стоїть, а во-на своє.

Марта: Татуню, я би вас просила, позволь-те менї станути на службу до Ониська Шевчука.

Стефан: Що? ти господарська дочка на службу? А тобі що в голову зайшло?

Марта (з плачем): Не витримаю я більше, не витримаю. В хатї проклони і зневага Божа, гнїв Його мусить нас постигнути. Дивити ся я не можу на тоє, а на очах все стоять покійні мамумя. Як то добре було нам тодї! (Плаче тихо).

Стефан (поважно, тихшим голосом): Цить моя донечко, цить. Терпен, спасен! Бідна ти, і я на старости лїт бідний. Та претерпіти мусимо. Не скривджу я тебе, ти моя дитина, а як би ти мене кинула, то вже і відрадоньки не бу-ло би в тій хатї. Не довго вже твоєї недоленьки, — нинї завтра вилетиш як пташка з гнїзда і полинеш в сьвіт, а я сам ся тут остану. Не ли-

шай же мене доню!... (Марта цілує його в руку, Стефан її в голову, хвиля павзи).

Стефан: От був би я забув на смерть сказати матери. Добре, що ти тут є. Відчини но скриню, там лежать гроші... (Марта відчинає скриню). А що, суть?

Марта: Лежать срібні ринські на купці.

Стефан: То добре! Возьме одного, і занеси до коваля, скажи, що то за колеса — бо я ніби винен остав ся. (Марта зачиняє скриню). І вертай доню, бо то завтра сьвято, треба би попорати ся коло хати. (Марта виходить).

СЦЕНА XII.

(Стефан сам).

Стефан: Казали люди, єґомость відраджували, а я своє міркую, буде ґаздиня, підпарубочий буде з Петра, а тут біда і тілько... Ось, чогось і моя люлька зле тягне... Забила ся... Нова біда... Раз з жінкою, то знов з люлькою... Біда!

СЦЕНА XIII.

Анна: Як треба вигодити, то треба...

Яцко: Слава Ісусу Христу!

Стефан: На віки слава! Витайте гостеньки, витайте! Сідайте сусідо.

Яцко (сїдає): А що доброго коло вас чувати?

Стефан: От біда, кажу вам: жито не молочене, робити нема кому, люлька забила ся і конець...

Анна: А люди, а сусїди, аби їх хроби шпали. Тота Доця, коби змарнїла, зі сьвіта мене жене. Все сука на мої кури відказує... А ти старий слухай: Кум за орудкою прийшли. Хочуть до понедїлка, нїби до ярмарка, пожичити пятку...

Яцко: Мій Івась вам таки дуже слабий, в горячку його кинуло, мушу їхати по доктора. А ту хоч гинь — зажичити ся нема де.

Стефан: Простуда куме...

Анна: Де там, то вроки... Доцька перша, коби їй очи виплили, дивлячись на людські дїти.

Стефан: Не гнїви жінко Бога, не гнїви. А позичити, позич! Як біда, то християнин мусить поратувати ся. Таж ми не жиди прецїнь, а християни, не позволим одному загибати.

СЦЕНА XIV.

(Петро входить до хати і сїдає. Анна відчиняє скриню, бере гроші. відчислює 5 зл. і дає Яцкови, потім перечислює решту).

Анна: Гей старий, ти ходив до скринї?

Петро (до себе): Буде біда! хиба утїкаймо!

Стефан: Я не ходив, Марта ходила, я казав ринського віддати ковалеви за колеса.

Анна: Та же тут два ринських не стає!

Петро (до себе): Удала ся штука!

Стефан: Таже дівча хиба не взяла.

Анна: А бодай-же тебе покрутило, абись сьвіта не бачила божого. А хто-ж взяв, я взяла, що? А то виховав злодійку собі, аби в арештї зігнила.

Яцко: Ей Анно, та гріх так клясти страшно!

Анна: А не гріх красти ринського зі скринї? що, аби її земля побила, аби сконала таки і зараз...

Стефан. Гей жінко, не клени, бо гнів божий стягнеш на хату...

Анна: А най твою хату разом з тобою ясний грім з неба запалить. Та я її кости поломлю.

Петро (до себе): Е, нехай ся сварять! Кобим був знав, то був бим два ринських взяв, пійду на вишку, та пересплю ся. (Виходить, по хвили входить Марта).

СЦЕНА XV.

Стефан, Анна, Марта, Яцко.

Анна (хапає Марту за сорочку): Кажи, кажи, десь злодійко діла ринського, десь сховала?

Марта: Якого ринського?

Анна: А того, щось украла зі скрині! Одного взялась для коваля, а другого вкрала, що? ти гадюко одна!

Марта: Мамо! за що ви мене зневажаєте, та ще при людях? Ось сьвятий образ, я присягаю ся на Господа Бога, що я ані крайцаря не бачила.

Стефан: А видиш жінко!

Анна: Що видиш? А ти мені давай ринського, бо тебе грім трісне, бо тебе скаженина нападе.

Яцко: Гей! жінко, схамени ся! Тож Бог покарав Содому. Як можна так клясти, се-ж тяжкий гріх і смертельний! А Бог покарає за тоє, страшно покарає!

Марта: Може Петро взяв? казала мені Феся, що ось доперва міняв у Мотя гроші.

Стефан. А видиш, що ось є!

Анна: Що, моя дитина злодій? Мій Петро? А не діждали би ви сказати того. (Перед образом засьвічує сьвічку). Матінько Пречиста, дай, аби тому таки зараз кости поломало, або карк скрутив, хто взяв мою працю, а таки зараз і то зараз тутки. (За сценою чути крик): Гей люди, ратуйте!

Яцко: Що там горить, чи що?

Анна: Господи!

Стефан: Та ходіть!

(Всї вибігають, по хвили вбігає Анна і ломить руки).

Анна: Падоньку мій! Упав з вишки моя дитина, головою о ступець! Матїньку Пречиста!

(Яцко, Стефан і ще хто там вносять блїдого Петра до хати і кладуть на лаві. Анна припадає до него. Марта плаче).

Анна: Сину мій, голубе мій, озви ся, озви ся...

Петро (відчиняє очи): Мамо... се ви... я не бачу нїчого... то я взяв ринського... Бог покарав...

Яцко: Скорше по еґомостя, по доктора, таже він умирає...

Анна: Що, моя дитина, моя єдина потїхонька. Гей! кров зпід серця дам, сама згибну, коби він жив...

Яцко: Сама-ж жінко прокляла, сама сьвічку засьвітила...

Петро: Менї лячно... темно, мамо, мамо, се через вас... я умираю... не кленїть, бо Бог карає...

Стефан: Скорше еґомостя... скорше...

Анна (падає на колїна і клонить голову): доктора кличте, скоро...

Петро: Господи! прости... мої гріхи...

Анна: Люди по доктора, до аптики...

Яцко: Запізно! Вже умер, мабуть голова пукла.

(Анна плаче. Стефан, Марта і чоловік, що помагав нести, клякають до молитви.

Яцко: Со сьвятими упокой душу раба Твого!... (До публики). А ви бачилисьте, куда веде страшний гріх проклону. Тямте се добре і памятайте, що страшно карає за тоє Господь! Тому чоловіче, памятай — не клени!

(Конець).

10/4/94

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY